

Näringsdepartementet
n.remissvar@regeringskansliet.se
hildur.jonasdottir@regeringskansliet.se

Diarienummer:
N2022/00233

2022-05-20

YTTRANDE: ETT FÖRBÄTTRAT TRYGGHETSSYSTEM FÖR FÖRETAGARE – ENKLARE OCH MER FÖRUTSÄGBART

DIK är fackförbundet för alla som arbetar eller studerar inom kultur, kommunikation eller kreativ sektor. DIK är en del av Saco och organiserar cirka 20 000 medlemmar inom arbetsmarknadens alla sektorer.

Sammanfattning

DIK delar utredningens slutsatser om att det behöver bli enklare och mer förutsägbart för egenföretagare att omfattas av trygghetssystemen. Därför ser vi positivt på utredningens förslag om att det som huvudregel ska vara historiska inkomststoppgifter som ligger till grund för beräkningen av SGI. Dessutom tycker vi att det är bra att den försäkrade har rätt att begära att en alternativregel ska tillämpas så att även uppskattade framtida inkomster ligger till grund för beräkningen av SGI. Vidare ser vi positivt på att utredaren föreslår att grundkarensen för företagare blir en dag i stället för dagens sju dagar.

DIK tycker

DIK har under flera år lyft behovet av vad vi kallar en svensk egenföretagarmodell. Anledningen är bland annat att egenföretagare, som utgör en växande grupp bland DIK:s medlemmar, ofta riskerar att hamna mellan stolarna, inte minst när allt inte går riktigt som en tänkt sig. Det finns stora revor i samhällets skyddsnät och i vår senaste rapport *Den svenska egenföretagarmodellen* skriver vi mer om just det här.¹

I rapporten konstaterar vi att egenföretagare länge varit missgynnade i trygghetssystemen. Socialförsäkringarna är utvecklade med tillsvidareanställningen som norm och trots att egenföretagare betalar skatt precis som anställda är nyttjandegraden av de gemensamma försäkringarna väsentligt lägre. DIK har i tidigare utredningar visat att det framför allt beror på systemens utformning och inte på att behoven skulle vara annorlunda, även om så är fallet ibland.

Coronapandemin visade också med all tydlighet att gruppens svaga position får konsekvenser även på andra sätt. Hundratusentals personer med enskild firma stod utan vare sig inkomst eller stöd i ett halvår 2020 samtidigt som miljardsatsningar

¹ [Egenfo_retagare_rapp_2022_pdf.pdf \(ctfassets.net\)](#)

riktades mot större företag, egenföretagare med aktiebolag och anställda.

En utmaning när egenföretagares situation diskuteras är att gruppen är mycket differentierad. De som driver eget återfinns såväl i toppen som i botten av inkomststatistiken. Den genomsnittliga livslönen för egenföretagare är 22 procent lägre vid pensionsåldern i jämförelse med dem som varit anställda, och över hälften av egenföretagarna arbetar fortfarande vid 69 års ålder att jämföra med anställdas elva procent. Om egenföretagandet enbart vore baserat på ett aktivt och upplyst val av den enskilde hade den statistiken kanske inte varit ett problem, men så är inte fallet. Enligt statistik från Arbetsmarknadsekonomiska rådet är ungefär 20 procent av alla som driver eget så kallade nödvändighetsföretagare, vilket innebär att de om det var möjligt hellre skulle vilja ha en anställning. Det finns också anledning att tro att många företagare hankar sig fram under många år med förhoppningen om att inkomsterna ska öka, men att så i slutändan inte blir fallet. De arbetar ofta mer, men tjänar mindre än anställda.

Sjukpenninggrundade inkomst (SGI)

Hur SGI fastställs för egenföretagare beror på bolagsformen. Personer som driver aktiebolag och därmed är anställda i sitt bolag har en SGI som grundas på tidigare inkomster (SGI A). Hit räknas endast inkomster som tagits ut i form av lön, alltså inte utdelning av kapital. Personer som driver enskild firma har däremot en SGI som beräknas utifrån förväntade inkomster, efter avdrag för egenavgifter och avsättningar men före skatt, och som ibland kallas för SGI B. Den förväntade inkomsten blir en sammanvägning av uppgifter som lämnas till Försäkringskassan och tidigare deklarerade inkomster. Vid bedömningen tittar myndigheten även på trender, om omsättningen ökat eller minskat, och exempelvis på om uppdrag är återkommande under flera år. Om inkomsterna har varierat kan Försäkringskassan välja att utgå från ett genomsnitt av de tre senaste åren.

För kombinatörer, det vill säga personer som har inkomster från såväl anställning som företagande görs en sammantagen bedömning. Vissa förändringar har skett under de senaste åren. Den så kallade uppbyggnadsfasen, som skyddar SGI under de första åren som egenföretagare, har utvidgats från 24 till 36 månader och omfattar sedan 1 augusti 2019 alla bolagsformer, även personer som driver aktiebolag vilka tidigare var undantagna regeln. Regeln innebär att företagaren under de första 36 månaderna kan få sin SGI beräknad utifrån den lön som en anställd inom samma bransch skulle få.

I vissa fall kan även preliminära underlag användas. Det görs till exempel om de angivna inkomsterna ligger över den så kallade jämförelseinkomsten, det vill säga vad en jämförelsebar anställd med samma yrke skulle tjäna. Då kan handläggaren på Försäkringskassan välja att titta på förväntade inkomster och basera SGI på dessa. Preliminära underlag för kommande intäkter används också om man nyligen har avslutat en uppstartsfas och därmed inte har några större taxerade inkomster under de tre senaste åren.

I sin rapport Fastställande av föräldrapenning för företagare lyfter Riksrevisionen fram enskilda näringsidkare som den grupp med störst utmaningar och den grupp där SGI:n varierar mest utifrån det förväntade. Just problemen med att på förhand kunna få en bild av framtida ersättning är den största utmaningen för såväl personer

med enskild firma som kombinatörer och Riksrevisionen rekommenderar en kvalitetsuppföljning.

Även handläggningstiderna för att fastställa SGI är en försvårande omständighet. Enligt Försäkringskassan var den genomsnittliga handläggningstiden 38 dagar 2018, trots att den effektiva arbetstiden per ärende uppskattades till cirka en timme. För den enskilde kan detta få långtgående konsekvenser.

En central del av diskussionen kring SGI och företagare rör också relationen mellan lön och utdelning. För personer som driver aktiebolag är lönenivån avgörande för ersättningen från alla trygghetssystem. A-kassans tak ligger på cirka 25 000 kr, sjukförsäkringens på drygt 30 000 och föräldraförsäkringens på cirka 38 000. Om man, för att betala mindre skatt, väljer att ta ut ersättning främst i form av utdelning riskerar man att inte få någon eller lägre ersättning från försäkringarna. Fackförbundens inkomstförsäkringar ersätter också än högre belopp, förutsatt att man är medlem i en A-kassa och även har tagit ut ersättning som lön. Det gäller såväl anställda som egenföretagare oavsett bolagsform.

Karenstid i sjukförsäkring

En stor skillnad mellan anställda och företagare är karenstiden i sjukförsäkringen. Enskilda näringsidkare kan välja antalet dagar, mellan en (1) och 90 dagar. Valet påverkar storleken på egenavgifterna – ju längre karenstid desto lägre egenavgifter. Den stora majoriteten, nästan 90 procent, har dock sju dagars karenstid vilket också är det förvalda alternativet som tilldelas om en person inte gör ett aktivt val. Systemet har kritiserats av såväl företagarorganisationer som av fackförbund för att den något lägre kostnaden inte motsvarar den ekonomiska risken som en längre karenstid innebär.

Fram till 55 års ålder är det möjligt att förändra karenstiden. Även den bakre åldersgränsen har kritiserats, inte minst på grund av att pensionsåldern flyttas. När det gäller egenföretagare med aktiebolag inträder det så kallade sjuklöneansvaret, vilket innebär att bolaget står för sjuklönen under de två första veckorna. Dag 15 är en karenstid och först från dag 16 kliver Försäkringskassan in. Det här får tydliga konsekvenser för nyttjandegraden och sjuklöneansvaret uppfattas av många som en del av karensten även om den tekniskt sett inte är det.

Såväl kvinnor som män som driver aktiebolag ligger väsentligt lägre i nyttjandegrad jämfört med såväl anställda som egenföretagare med enskild firma, framför allt när det gäller kortare sjukskrivningar. Att grupperna närmar sig varandra vid längre sjukfrånvaro kan ses som ett tecken på att det inte är skillnader i gruppernas generella hälsa utan snarare systemens utformning som påverkar. Det är sannolikt att egenföretagare oftare jobbar trots kortare sjukdomar eftersom det inte finns någon annan som kan kliva in och täcka upp för frånvaro. Såväl utformning som incitament skiljer sig åt. En person som driver aktiebolag har på grund av sjuklöneansvaret redan varit sjukskriven i 14 dagar på egen bekostnad när den första sjukpenningdagen infaller, vilket gör att det är svårt att göra en rak jämförelse mellan de olika kategorierna.

Att gruppen med enskild firma har en högre nyttjandegrad än såväl anställda som de som driver aktiebolag har sannolikt fler förklaringar. Forskning har bland annat visat att människor med sjukdomshistorik är överrepresenterade i gruppen med

enskilda firmor bland annat för att det för många kan vara ett sätt att ta sig in på arbetsmarknaden igen.

Mot bakgrund av ovanstående redogörelse vill DIK bland annat att följande förändringar sker:

1. De statliga trygghetssystemen behöver fortsätta att anpassas för egenföretagare – om likvärdighet inte uppnås måste gruppen kompenseras i form av sänkta egenavgifter.
2. Taken i socialförsäkringarna behöver höjas.
3. Förutsebarheten i de sociala trygghetssystemen måste förbättras.
4. Kunskapsnivån kring egenföretagande på myndigheter måste förbättras och informationen till egenföretagare om regler och förutsättningar förtydligas.
5. En större likvärdighet mellan bolagsformer bör uppnås – inte minst vad gäller sjukersättning, karens och sjuklöneansvar.
6. Det måste vara lättare att gå fram och tillbaka mellan företagande och anställningar – alla inkomster bör räknas in i SGI och arbetslöshetsersättning.
7. SGI ska kunna baseras på kommande intäkter om det är mer fördelaktigt för den enskilde, men en historisk bas-SGI bör finnas som miniminivå och bas under utredningstiden.

Anna Troberg
Förbundsordförande, DIK

Tamim Alameddine
Förbundssekreterare, DIK